

**ПІКТОГРАФІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ЛІТЕРНИХ ЗНАКІВ
ФРАНЦУЗЬКОГО АЛФАВІТУ**

Статтю присвячено вивченню символічної природи французького письма, дослідженню семіотичного аспекту французького алфавіту. На прикладі графемного аналізу літерних знаків, що відображають на письмі голосні звуки, автор встановлює основні піктографічні особливості алфавітної писемності.

Ключові слова: літерний знак, символ, ініціаль, піктограма, писемність.

The article deals with the study of symbolic nature of alphabetic written French language, the investigation of semiotic aspects of the French alphabet. In the example of graphemic analysis literal characters than reflect in writing vowel sounds, the author sets out the basic features of alphabetic pictographic writing.

Key words: letter sign, symbol, initial, pictogram, writing.

На сучасному етапі розвитку мовознавчої науки вивченню символічної та піктографічної природи французької писемності присвячено чимало наукових праць та досліджень, що внесли істотний вплив у розвиток металінгвістики. Такі вчені, як Н. Каташ, А. Фрютіжер, А. Амірова, В. В. Гак, Г. Г. Крючков, Л. Ю. Єрмоленко досліджували сучасне французьке письмо з погляду піктографії, розглядаючи літеру як своєрідний символічний графічний образ, що має власну понятійну систему. Проте, значна кількість наукових робіт з цієї тематики не вичерпує дослідження піктографічних та символічних властивостей французького алфавіту, особливо з огляду на те, що графічний інвентар французької мови охоплює значну кількість літерний та нелітерних знаків, семіотичне значення яких ще не достатньо вивчено. Таким чином, **актуальність** представленої статті зумовлена загальною спрямованістю сучасного романського мовознавства на вивчення алфавіту французької мови як упорядкованої системи образів, які графічно відтворюються на письмі за допомогою піктограм, а також потребою більш детального вивчення піктографічних елементів сучасного французького письма.

Мета статті полягає у встановленні символічного значення літерних знаків французького алфавіту, які відображають голосні звуки, виявленні понятійно-образної системи, що несуть у собі початкові літери (ініціали) шляхом семантичного аналізу та дослідженні піктографічних елементів сучасного французького письма.

Об'єктом статті є літери французького алфавіту, які на письмі передають голосні звуки, **предметом** – піктографічні властивості представлених вище літерних знаків.

Враховуючи основні символічні характеристики основних геометричних форм із яких складаються літери французького алфавіту, зокрема, горизонтальних, вертикальних ліній, діагоналі, кола та дуг, спробуємо, у межах представленої статті, декодувати деякі літери алфавіту як символічні, піктографічні знаки.

Отже, літера **A** як символ трикутника може відображати сходження людини із вершини, тобто з духовного у матеріальний світ та можливість вибору подальшого духовного розвитку [4, с. 35]. Аналіз слів із ініціаллю **A** продемонстрував, що переважна кількість лексичних одиниць має чітко виражені негативні конотації, пов'язані з процесами вбивства, атрибутами ненависті, жорстокості (*attiger*, *assommer*, *atrophier*, *abasourdir*, *abstardir*), антипатії (*aversion* (f), *acrimonie* (f), *abjection* (f), *eprement* (m), *astuce*(f)), відмови від віри (*abdication* (f), *abdiquer*, *abjuration* (f), *abjurer*). Натомість, ініціаль **A** мають слова з надзвичайно позитивною номінацією, а саме, *abondance* (f),

abonnir, alacritū (f) тощо. До того ж до цієї групи належать слова, що виражають символічні універсальні поняття, а саме *Absolut, Ame, Aimer, Adepte, Ange, Assomption*, а також чоловічі біблійні імена *Adam, Avel, Abraham*. Така лексична полярність пояснюється формою літери **A** – подвійний напрямок вниз (позитивних та негативних сил) від вершини Творця. Це твердження знаходить своє підґрунтя у протиставленні таких процесів як підняття (*ascension, augmenter*) / спускання (*abaisser, agenouiller*).

Літера **E** означає необхідну енергію (**Energie**), Дух (**Esprit**), даровані Богом для вибору напряму на нашому людському шляху. Літера **E** – образ пентаграми, що символізують людину та його п'ять органів чуття, тобто можливостей знайти своє вище “Я” через матерію і життя [3, с.739]. Ці п'ять почуттів відображаються на трьох горизонтальних лініях літери **E** та можуть символізувати три площини: Матерія / Дух / Наука, а вертикальна лінія – стрижень центральної осі, уособлює в собі Божественну Любов.

Аналіз семантичного поля французьких слів із початковою літерою **E** продемонстрував, що значна кількість таких лексичних одиниць відображають стан людських емоцій, зокрема, здивування, захоплення, зворушення – *ũbaubir, ũmerveiller, ũbaudir, ũberluer, ũblouir, ũbouriffer, estomaquer, exaspurer, ũmotionner, ũmouvoir, ebranlement (m), ũbullition (f), ũmoi (m)*, страх, занепокоєння, огида – *exũcrer, ũcoeurer, effarer, effaroucher, effrayer, endeuille, ũpeurer, ũpouvanter, ũnerver, effrondrũ, злість – endkver, endiabler, endolorir, endurcir* тощо. Зауважимо, що до цієї категорії також належать слова із складовим елементом –*estũsie (-estũsio)*, який походить від грецького *aisthesis* – почуття, сприйняття. Дві горизонтальні симетричні площини літерного знаку **E** у французькому мовному континуумі відображено дихотоміями світ / темрява (*ũclair (m), ũtincelle (f), ũclat (m), ũmittance (f), ũtinceler, ũclaircir, ũclairer / ũclipse (f), ũteignoir (m), embrunir, ũteindre*) або протилежними стихіями вода / вогонь, де концепт “вода” визначається існуванням значної кількості морських термінів (*ũtambrai (m), ũtrandloir (m), ũtrave (f), ũtrive (f)* та багато інших), а також слів *eau (f), ũtang (m), ũtiage (m), ũtier (m), ũbe (m), egoutture (f)*, тощо. а концепт “вогонь” реалізується через ЛО пов'язані із станом нагрівання (*ũchaudage (m), ũchaudure (f), ũchauffement (m), ũchauffure (f), effuve (m)*) або природними явищами такими як *ũloise (f), ũruption (f), exploision (f)*. З цього випливає, що літера **E** асоціюється з червоним кольором (*ũcarlate, ũchauffure (f), erubescense (f), escarboucle (f)* та складовий елемент *ũrythr* від грецького *eruthros* – червоний, що утворив значну кількість медичних термінів у французькій мові).

Базова вертикальна лінія літери **E** віддзеркалює поняття опори, підняття, сходи, наприклад, *ũchalas (m), ũchalasser, ũcharpe (f), ũchasse (f), ũchelier (m), ũchelle (f), escalade (f), escalier (m), ũtage (m), ũtai (m), ũtayage (m), ũtaiment (m)*.

У вигляді малої літери, згідно з певною наочною схожістю за своєю формою, знак **e** уподібнюється до образу зародка, який несе у собі такі французькі ЛО як *ũcale (f), ũclosion (f), ũclore, ecbolique, eutocie (f), ũtrenner, ũccũitũ (f), ũjaculat (m), ũjaculation (f)* або образу вушної раковини (*ũcho (m), ũchomũtrie (f), esgourde (f), ũcoute (f), ũssoriller, ũtourdir, esgourder, ũcouter*). Отже, у цьому випадку літерний знак **E**, утворюючи образ зародку та вуха, виступає піктограмою.

Літера **I** – фалічний символ, який означає зовнішнє запліднення. Знак **I** вказує на осіменіння Духом [1, с. 101]. Невипадково представлена літера має дев'яту позицію у французькому алфавіті, оскільки цифра “дев'ять” має форму плода, проростання після запліднення. Омофонія у французькій мові цифри “дев'ять” і прикметника “neuf” – новий, якраз і свідчить про аспект осіменіння, символу вічного народження. Таким чином, літерний знак **I** може символізувати плід, першість, нові знання, духовне зерно. У лексичній системі французької мови цей концепт виражено ЛО, які пов'язані загальною семою “початок”, а саме *incipit (n), incipient (n), intial, initiale (f), innũitũ (f), innovation (f), incise (f), innover* тощо.

Графічна форма знаку **I** – базова вертикаль та крапка над нею, нагадує образ людини, де крапка може символізувати голову, а вертикальна лінія тіло. У французькій мові крапка відтворює думки або розумові, ментальні процеси, зокрема, *idüe (f)*, *identitü (f)*, *imagination (f)*, *insight (m)*, *idüaliste (m, f)*, *idüation (f)*, ЛО із складовим елементом *idüo* від грецького *idea* – ідея. Загальний образ людини відображено у таких лексемах: *individu (m)*, *intellect (m)*, *ipsüitü (f)*, *irrüaliste (m, f)*, *instituteur (m)*, *instructeur (m)*, *intelligent*, *intuitif* та у біблейських та міфічних іменах *Iahvü*, *Ichthus*, *Indigute*, *Incube*, *Icare*, *Isis*, *Ismal*. Літера **I** своїм графічним вираженням також має наочну схожість зі стрілою або показником, що відтворено у французькій лексичній системі словами *index (m)*, *indice (m)*, *insertion (f)*, ЛО із складовим елементом *info* – інформація (*information (f)*, *infobulle (f)*, *infocentre (m)*, *informer* тощо), а також дієсловами *indiquer*, *installer*, *inverser*.

Літера **O** має форму кола, замкнутого простору та символізує повноту, досконалість, завершеність, захист [2, с. 55]. У ході аналізу французьких слів, що мають початкову літеру **O** нами було встановлена така понятійна система:

Слова, які пов'язані між собою органами чуття, зокрема, слух та зір. Ймовірно, цей факт зумовлено схожістю будови вуха та ока, що мають округлі форми, з літерою **O**, слух (вухо): *oreille (f)*, *oreillette (f)*, *oreillard (m)*, *oreillon (m)*, *orthacousie (f)*, *otologie (f)*, *ounr*, *oune* та префікс *-oto*, що позначає “слух”, “вухо”; зір (око): *oeil (m)*, *hillade (m)*, *hillure (f)*, *oculaire (adj.)* тощо.

Слова, які тим чи іншим способом відображають круг або поняття, пов'язані з формою круга: *orbite (f)*, *orbitage (m)*, *orbe (m)*, *orbiculaire (adj.)*, *oculus (m)*, *oiletton (m)*, *oeuf (m)*, *organeau (m)*, префікс *-onc* (*oncologie (f)*, *oncolique*), що позначає пухлину, яка має круглу форму.

Здійснення акту мовлення через схожість форми відкритого рота під час процесу говоріння з літерою **O**: *oral (adj.)*, *oraison (m)*, *orgue (m)*, *oraliser*, *oralitü (f)*, *orateur (m)*, *oratoir (adj.)*, *ordinaire (adj.)*, *orphüon (m)*, *orümus (m)*;

Оскільки літера **O** має форму яйця та уособлює символ материнства, у французькій мові існує значна кількість слів, які мають конотацію процесу запліднення, зокрема, *oosphure (f)*, *ovule (f)*, *ovulü (adj.)*, *oviducte (m)*, *ovü (adj.)*, *oviforme (adj.)*, *ovipaire (adj.)*, *oviparitü (f)*, префікс *-ovo*, що означає “яйце”, префікс *-omphal* – пупковий. Символ жіночого початку також реалізується у словах, які мають відношення до води – архетипової жіночої енергії: *ocüan (m)*, *ondelette (f)*, *ondüe (f)*, *ondin (m)*, *ondine (f)*, *ondulatoire (adj.)*, *ondulü (adj.)* тощо.

Слова, що передають значення цифри “вісім”, зокрема слова із префіксом *-oct* (восьми). Зауважимо, що символічне значення вісімки та літери **O** дещо схожі: обидва знаки – це символи нескінченності, гармонійного поєднання жіночого і чоловічого, досконалості та завершеності.

З огляду на викладене вище, можна стверджувати, що літерний знак **O** у французькій понятійній системі відображає процеси, пов'язані з органами мовлення, слуху та зору, передає, як правило, матеріальні предмети, форма яких є круг, а також символізує рух, завершеність, цілісність, нескінченність, циклічність та жіночий аспект материнства.

Літера **U** має форму овалу, що символізує аспект Єдності (**Unitü**). Він проявляється у двох вертикальних лініях, що мають напрям угору – жіночу та чоловічу основи – та нижнє півколо, що ілюструє процес взаємозв'язку, підтримку один одного [2, с. 56-57]. Інше значення літери **U** ймовірно побачити у формі відкритої чаші, що символічно передає вмістилище, готове до наповнення. Отже, літерний знак **U** виражає чашу – жіночий аспект божественного материнства, яка здатна утримати та зберегти духовну енергію, дух. У французькій мовній системі на лексичному рівні цей жіночий аспект відтворено у слові *Utürus (m)* – “матка” та його похідних. А процес взаємозв'язку чоловічого та жіночого начал у поєднанні двох протилежних стихій – землі (жіночий аспект) та неба (чоловічий аспект), де земля ототожнюється з лексемами *ubac (m)*,

uliginnaire (adj.), а небо з ЛО із складовим елементом *urano* від грецького *ouranos* – небо. У ініціалі **U** також закладено принципи повноти, всюдисутності, наприклад: *ubiquitū* (f), *ubiquiste* (m, f), *universalitū* (f), *univers* (m), *universel* (adj.) тощо, а також єднання та одиначності: ЛО зі складовим елементом *uni* від лат. *unus* – один.

Літера **Y** як символ одного із різновидів хреста, символізує перехрестя, перед яким завжди знаходиться людина у виборі долі [3, с. 318-319]. Представлений літерний знак має також форму дерева – символу вибору, що відображає людський зріст, гілки якого сягають небес. Заглиблюючись у подальший символічний аналіз літери **Y**, можна представити її як роздвоєний язик змії, який може одночасно як вбивати, так і лікувати. Таким чином, знак **Y** символізує подвійний шлях та фундаментальну здатність робити вибір.

У французькій мові незначна кількість слів із ініціаллю **Y** мають безпосередньо релігійне або міфічне значення, зокрема власна назва *Ymir* – першої живої істоти германо-скандинавської міфології, із якого було створено весь світ, а також такі поняття як *yin* (m), *yoga* (m), *yogi* (m, f), які й можуть символізувати вибір духовного шляху.

Таким чином, літерні знаки, що передають на письмі голосні звуки французької мови мають символічні значення безпосередньо пов'язані з філософським розумінням світобудови, метафізичним описом реальності та несуть у собі конотації відповідно до символічного значення графічних форм. Переважна кількість ініціалів французької графіки репрезентують поняття захисту, опори, досконалості, циклічності, повноти, руху, вибору, жіночого аспекту материнства, тощо. Здійснений графемний та семантичний аналіз слів сучасної французької мови дозволив дійти висновку, що літерний знак – це, передусім, піктограма, яка несе у собі певний образ, значення якого відбито у відповідних конотаціях слів. Функціональне навантаження літери полягає не тільки у фіксації звуків мовлення, а й візуально-графічному відтворенні образно-понятійної системи мови. У подальшому перспективним вбачається більш детальне вивчення символічної природи літерних знаків, які передають на письмі приголосні звуки французької мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бидерман Г. Энциклопедия символов / Ганс Бидерман. – М: Республика, 1996. – 335 с.
2. Полная энциклопедия символов / сост. В. М. Рошаль. – М: АСТ, 2006. – 515 с.
3. Chevalier J., Chearbrant A. Dictionnaire des symboles / Jean Chevalier, Alain Chearbrant. – P: Edition Robert Laffont S.A. et Edition Jupier, 1982. – 1060 p.
4. Frutiger A. L'homme et ses signes. Signes, symboles, signaux / Adrian Frutiger. – P.: Atelier Perrousseaux, 2004. – 311p.